

**Karolinska
Institutet**

Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle

Sektionen för arbetsterapi

Examensarbete, 15hp

Höstterminen 2009

DJURASSISTERAD TERAPI OCH DJURASSISTERAD AKTIVITET I AKTIVITETER I DET DAGLIGA LIVET

ANIMAL-ASSISTED THERAPY AND ANIMAL ASSISTED-ACTIVITY IN EVERYDAY LIFE ACTIVITIES

FÖRFATTARE:

Anna Andersson

Petra Hoff

HANDLEDARE:

Brittmari Uppgard

SAMMANFATTNING

Syftet med studien var att beskriva betydelsen av djurassisterad terapi [DAT] och djurassisterad aktivitet [DAA] med vårdhund för klienter i utförandet av aktiviteter i det dagliga livet. Studiens deltagare bestod av nio diplomerade vårdhundsförare med erfarenhet av arbete med DAT och DAA. Datainsamlingen baserades på kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med öppna frågor utifrån ett frågeformulär. Databearbetningen genomfördes enligt kvalitativ innehållsanalys. Studiens resultat presenterades utifrån fyra teman: vårdhundens betydelse, aktiviteter i det dagliga livet, livskvalitet samt problematik. Under dess teman presenterades resultat kring vårdhundens egenskaper. Studien lyfte även fram att vårdhunden kan bidra till att påverka en klients livskvalitet positivt. Resultatet innefattade även problematik såsom rädsla och allergier. Slutsatsen påvisade att DAT och DAA med vårdhund kan ha positiva effekter för klienter i behov av att kunna utföra aktiviteter i det dagliga livet.

Keywords: intervention, motivation, quality of life

ABSTRACT

The purpose of this study was to describe the importance of animal assisted therapy [AAT] and Animal Assisted Activity [AAA] with dogs for clients in performing everyday life activities. Study participants consisted of nine educated dog drivers with experience of working with AAT and AAA. The data was based on qualitative semi-structured interviews with open questions from a questionnaire. Data processing was carried out according to qualitative content analysis. Study findings were presented through four themes: the importance of dog care, everyday life activities, quality of life, and problems. In its themes presented results on the dog's health properties. The study also highlighted the care that the dog can help to influence a client's quality of life positively. The results also included problems such as anxiety and allergies. The conclusion showed that the AAT and the AAA with dogs might have beneficial effects for clients in need of being able to perform daily life activities.

Keywords: intervention, motivation, quality of life

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	6
BAKGRUND.....	7
FORSKNING OM DJUR I VÅRDEN.....	7
BEGREPP GÄLLANDE DJUR I VÅRDEN.....	9
AKTIVITET INOM ARBETSTERAPI.....	10
MOTIVATION	11
LIVSKVALITET	12
KONKLUSION.....	13
SYFTE	13
METOD	14
URVAL AV DELTAGARE	14
DATAINSAMLING	14
DATABEARBETNING.....	15
ETISKA ASPEKTER	16
RESULTAT.....	16
VÅRDHUNDENS BETYDELSE.....	16
AKTIVITETER I DET DAGLIGA LIVET	17
LIVSKVALITET	20
PROBLEMATIK	21
DISKUSSION	22
METODDISKUSSION.....	22
RESULTATDISKUSSION.....	24
SLUTSATS.....	27

REFERENSER.....	28
BILAGA 1	31
FRÅGEFORMULÄR.....	31
BILAGA 2	33
INFORMATIONSBREV	33

INLEDNING

Vi tror på att samspelet mellan djur och människor kan ha en positiv inverkan för hälsan. Hunden har en förmåga att avleda och skapa en stressfri stämning, den ställer inte jobbiga frågor och har dessutom en naturlig tystnadsplikt (Norling, 2002).

I länder som exempelvis USA, England och Österrike är djur i vården en självklarhet (Beck-Friis, Strang, & Beck-Friis, 2007). I Sverige saknas universitets utbildning för terapi och aktivitetshundar och vi ligger långt efter andra länder när det gäller användandet av djur i vården.

En stor del av det arbetsterapeutiska arbetat handlar om att kunna se och möta den enskilda individen i nuet och gemensamt finna motivation och kraft för att få möjlighet att utföra en meningsfull aktivitet eller för att bibehålla en fysisk förmåga. Att tillsammans med klienten finna motivation och kraft samt i många fall se en mening med livet kan vara svårt i vårt yrke och det är specifikt här som vi tror att vårdhunden kan vara en resurs. Av den anledningen vill vi med denna studie undersöka och ta reda på vilken betydelse djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet med vårdhund kan ha för vår arbetsterapeutiska profession. Intresset för ämnet är delvis av personliga skäl men även för lusten att vidga vårt arbetsterapeutiska perspektiv.

BAKGRUND

FORSKNING OM DJUR I VÅRDEN

En litteraturstudie från 2008 (Perkins, Bartlett, Travers, & Rand) visar att forskning om djur i vården startades på 1950-talet. Den tidiga forskningen visar att kontakt med hundar gör gott för äldre människor. Senare forskning belyser dessutom att hundar genom interaktion, sällskap och beröring hjälper till att skapa en positiv stämning för äldre som vistas på vårdboende (Perkins et al., 2008).

Därtill visar forskning att erbjuda människor kontakt med sällskapsdjur under vårdtiden kan leda till positiva effekter såsom förkortade vårdtider, sänkt läkemedelskonsumtion, minskade inslag av depression samt bidra till en mindre stressande miljö (Norling, 2002). Med sällskapsdjur som motivationsmedel tillfrisknar dessutom människor snabbare efter sjukdom (Beck-Friis et al., 2007).

Hundassisterad terapi kan minska utåtagerande beteende samt stimulera till ökad social interaktion för människor med demens visar resultatet från en pilotstudie på femton äldre personer med demens (Richeson, 2003). Intervention med hundassisterad terapi genomfördes i grupper som bestod av ett professionellt vårdhundsteam, legitimerad vårdpersonal samt deltagarna i studien. Personal och anhöriga rapporterade att patienterna var mer alerta och pratsamma under studien än tidigare. Vårdpersonal från andra ställen kom och deltog spontant i arbetet, samtlig personal uppvisade ett stort engagemang och patienter och vårdpersonal hördes samtala spontant om egna erfarenheter kring djur. Interventionen med hund skapade god stämning för alla, både boende, anhöriga och personal. Studien visade att hund i vården har betydelse för livskvaliteten för de äldre. Efter studien började läkarna skriva remiss på hundassisterad terapi för patienter med demens och utåtagerande beteende (Richeson, 2003).

I en litteraturstudie från 2008 (Perkins et al.) granskas nio forskningsrapporter om hundassisterad terapi vid demensvård. Majoriteten av studierna ansåg att hundassisterad terapi minskar utåtagerande beteende och förbättrar den sociala förmågan oavsett demenstillstånd. En anledning till att hundar är bra för personer med demens kan enligt studien vara att hundar förlitar sig på kroppsspråk och inte vad som sägs. Resultatet visar att det finns bevis för att hundkontakt har fördelar för äldre med demens (Perkins et al., 2008).

I en litteraturstudie publicerad 2008 (Barker & Wolen) granskas flertalet forskningsrapporter om fördelarna människa och sällskapsdjur i interaktion. Resultatet av en forskningsrapport visar en ökning i det parasympatiska nervsystemet, det vill säga det system som är stressreducerande, när äldre personer har sällskap med en hund i sitt hem eller under en aktivitet (Barker & Wolen, 2008). Denna forskning redovisar också ett flertal experimentella studier som rapporterat positiva effekter av hundassisterad terapi på ineliggande patienter med psykisk ohälsa såsom minskad rädsla, oro samt ökat socialt beteende. Dessutom så ökade antalet deltagande i arbetsterapi jämfört mot tidigare. I en annan studie fick patienter med psykisk ohälsa besök av en hundvalp under sex veckor under hemliknande förhållanden. Denna experimentella forskning visade att patienterna förbättrade sin sociala förmåga och ökade sitt psykiska välbefinnande (Barker & Wolen, 2008).

Ytterligare en forskningsrapport belyser relationen mellan sällskapsdjur och äldre som bor hemma angående huruvida djur kan påverka de äldres hälsa. Forskningsrapporten visade att genom att ha kontakt med hundar på en daglig basis påverkades hälsan positivt (Saito, Okada, Ueji, Kikuchi, & Kano, 2001).

Professor Kerstin Uvnäs Moberg (föreläsning, 1 juni 2009) höll föredrag under konferensen ”Bättre folkhälsa med sällskapsdjur” angående oxytocinets läkande och hälsofrämjande effekter. Att klappa en hund sänker blodtryck och hjärtfrekvens hos både människa och hund. Oxytocin i hjärnan aktiveras genom beröring vilket kan förklaras som kroppens ”lugn och ro system” (föreläsning, 1 juni 2009). I en nyutkommen bok av Uvnäs Moberg (2009) förklaras att oxytocinet finns i oxytocinnerverna och kan både stimulera den mänskliga kroppen genom att vara en signalsubstans samt som ett hormon i blodet. Detta medför att oxytocinet har ett brett effektspektrum i kroppen. Det kan exempelvis påverka människans grad av välmående, lugn, smärtkänslighet, stresspåverkan, blodtryck och mag- och tarmaktivitet. En förklaring till detta är att oxytocinet inte bara kan aktivera sina egna receptorer utan även sätta igång och aktivera andra signalsystem såsom dopamin, serotonin och acetylkolin (Uvnäs Moberg, 2009).

Under konferensen ”Bättre folkhälsa med sällskapsdjur” berättade professor och överläkare i klinisk bakteriologi Agnes Wold (föreläsning, 1 juni 2009) om de många missförstånden och myterna kring allergi. Hon menar att det inte finns någonting som heter pälsdjursallergi. Allergi är en sjukdom i immunsystemet. Immunsystemet reagerar på helt ofarliga ämnen, ett protein (allergen). Det är inte så att om man utsätts för det här proteinet så blir man mer

allergisk, dessutom är hundallergi väldigt ovanligt. Hund ger ingen ökad risk för allergi, genom att umgås med djur tidigt så minskar risk för allergi i allmänhet. Att använda hundar i vården bör enligt Wold följaktligen inte innebära några större problem (föreläsning, 1 juni 2009).

I Sverige pågår idag ett treårigt projekt "Hund i vården" som bedrivs av föreningen Hälsans Natur (2009) där målet är att utbilda vårdhundsteam för att bland annat användas i äldreboende för människor med demens och i rehabilitering av personer med förvärvad hjärnskada (Hälsans Natur, 2009). Utbildning sker på uppdrag av Hälsans Natur under namnet Vårdhundskolan (2009) och genomförs av Utomhuset Hälsans AB.

BEGREPP GÄLLANDE DJUR I VÅRDEN

VÅRDHUNDSFÖRARE

Diplomerad vårdhundsförare blir en person efter godkänd utbildning från exempelvis Vårdhundskolan. Utbildningen kan ske antingen med eller utan hund. Det är en fördel om personen är legitimerad vårdpersonal som till exempel arbetsterapeut eller har erfarenhet från arbete i vården (Vårdhundskolan, 2009).

VÅRDHUND

En vårdhund är en hund som utbildats tillsammans med sin förare i syfte att arbeta inom vården, skola eller omsorg. Alla hundar kan inte bli vårdhund, de ska vara lugna och kontrollerade samt gilla social kontakt med alla typer av människor. Vidare ska den klara av att vara lugn och trygg i alla situationer. För att påbörja utbildningen ska hunden vara minst 18 månader och självfallet vara bedömd som frisk av en veterinär. Hunden utbildas tillsammans med sin förare i två steg, utbildningen tar cirka ett år. Steg ett innefattar minst tio lektioner hos en instruktör för förare och hund, detta följs upp av ett praktiskt test. Om förare och hund blir godkända antas de till steg två där teori kombineras med praktik i vårdmiljö som även detta följs av ett praktiskt test. Om detta godkänns bildas hund och förare ett diplomerat vårdhundsteam (Vårdhundskolan, 2009).

DAT OCH DAA

Djur i vården benämns internationellt med animal-assisted therapy [AAT] och animal-assisted activity [AAA]. I Sverige översätts dessa begrepp med djurassisterad terapi [DAT] och djurassisterad aktivitet [DAA]. Med DAT menas att hunden med sin förare [vårdhundsteam] avser att förbättra fysiska, psykiska, kognitiva eller sociala förmågor hos en eller flera klienter utifrån ett bestämt syfte. Legitimerad personal ansvarar för rehabiliteringen

som innebär att tillsammans med klienten sätta upp mål som ska uppnås efter ett visst antal interventioner. Dessa interventioner följs successivt upp och utvärderas för att utreda om önskad effekt har uppnåtts. Med DAA arbetar vårdhundsteamet som ett stöd i en aktivitet för en eller flera klienter. Hunden kan exempelvis användas för att motivera flera klienter i en gruppaktivitet eller bara finnas med för att öka den sociala samvaron (Hultman, 2008; Norling, 2002).

AKTIVITET INOM ARBETSTERAPI

Begreppet *occupation* inom arbetsterapi handlar om vad en människa vill och behöver göra oavsett fysisk- och mental hälsa, socialt kontext, sexuell läggning eller i vilket sammanhang som helst inklusive sömn och fritid. Vidare innebär *occupation* en aktivitet oavsett om den för den enskilda personen är reflekterande, meditativ eller mer aktivitetsbaserad. En aktivitet kan dessutom hjälpa till att förstärka en individs identitet, tro och värderingar (Blesedell Crepeau, Cohn, & Boyt Schell, 2009).

En rådande modell som arbetsterapin lutar sig mot idag är Model of Human Occupation [MoHO]. Författaren av MoHO (Kielhofner, 2002) grundar sina antaganden i att vi människor utvecklas och formas genom det vi gör och det är det som skapar och utvecklar våra färdigheter, vår självuppfattning och vår identitet. Enligt Kielhofner (2002) påverkas människans hälsa och välbefinnande av det vi gör, modellen försöker förklara och visa på strategier för hur motivation, vanor och utförandekomponenter inverkar på individens aktivitetsutförande. Kielhofner (2002) beskriver att människan är ett dynamiskt system som ständigt påverkas av det sammanhang i vilket han/hon ingår.

Ett relativt nytt begrepp inom arbetsterapi är *occupational justice* som innebär människans rätt till en självvald och meningsfull aktivitet (Blesedell Crepeau et al., 2009). För en arbetsterapeut handlar rätten till meningsfull aktivitet om att stödja och möjliggöra den aktivitet som individen behöver och vill kunna utföra för att uppnå hälsa och välmående, oavsett personens fysiska och mentala hälsa enligt författarna (Blesedell Crepeau et al., 2009). Den menar att arbetsterapeuten samlar in information om vad klienten vill och behöver kunna utföra utifrån sin roll i samhället för att sedan hjälpa till att möjliggöra detta utifrån klientens val, behov och kapacitet. Meningen med *Occupational justice* är att få människor att känna sig värdefulla och nöjda med livet samt att uppnå balans i tillvaron (Blesedell Crepeau et al., 2009). Rätten till en meningsfull aktivitet överensstämmer med det som förenta nationerna (FN) deklarerar om de mänskliga rättigheterna i artikel 23 "Var och en har rätt till arbete,

fritt val av sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt till skydd mot arbetslöshet” (Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter , 2009) samt även hur Etisk Kod för arbetsterapeuter (2005) definierar aktivitetsförmåga ”*människans förmåga att utföra de uppgifter hon vill och behöver göra i syfte att tillfredställa behov och uppnå vitala livsmål*” (Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter, 2005, s. 14).

AKTIVITET I DET DAGLIGA LIVET

Aktiviteter i det dagliga livet är allt som en person utför rutinmässigt varje dag. Dessa delas vanligen upp i två kategorier aktiviteter i det dagliga livet [ADL] och instrumentell aktivitet i det dagliga livet [I-ADL]. ADL används oftast i fråga om aktiviteter som rör den egna kroppen såsom personlig hygien, på/avklädning, måltider, förflyttning och sömn (Blesedell Crepeau et al., 2009) Begreppet I-ADL innebär alla aktiviteter som personen utför i samspel med miljön eller med andra människor. Dessa aktiviteter kan exempelvis vara handla, betala räkningar eller städa (Blesedell Crepeau et al., 2009).

Definition av aktivitet enligt International Classification of Functioning, Disability and Health [ICF] lyder: ”*en persons genomförande av en uppgift eller handling*” (Socialstyrelsen, 2003, s. 115).

Etisk kod för arbetsterapeuter (Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter, 2005, s. 14) menar och definierar aktivitet såsom följande ”*människans utförande av meningsfulla och betydelsefulla uppgifter i interaktion/samspel med omgivningen.*”

MOTIVATION

Motivationen är den grundenergi som driver en person framåt för att nå sitt mål. Därför är det enligt Pierce (2003) viktigt att man utvecklar och lägger tid på att finna den motivation som ska driva personen framåt. Om man hittar motivationskällan så blir den en försäkring för terapeuten, den hjälper till att upprätthålla entusiasmen för en individ som strävar efter att nå ett uppsatt mål, oavsett vilka svårigheter han/hon möter på sin väg (Pierce, 2003).

Revstedt (2002) anser att grunden för motivationsarbete är motivationsrelationen, denna relation är en kontakt mellan motivationsarbetaren och klienten. Den innehåller de sex känslotityderna: engagemang, tilltro, hopp, aktning, förståelse och ärlighet. Engagemang är enligt Revstedt (2002) en känsla som förmedlas till klienten och visar honom/henne att han/hon är viktig och har ett värde som människa.

En arbetsterapeut kan vara behjälplig med att komma på strategier för att hitta människors motivation till att vara delaktiga och engagerade i olika aktiviteter i det dagliga livet [ADL] (Kielhofner, 2002).

LIVSKVALITET

Det finns olika teorier om vad livskvalitet är och Brülde (2003) beskriver tre huvudteorier: hedonismen, önskeuppfyllelse teorin och den objektivitistiska pluralismen. Den hedonistiska teorin menar att livskvalitet helt är beroende på hur en individ mår. Dess syn är att om en människa har ett bra liv så mår hon bra, har människan ett dåligt liv så mår hon dåligt. Önskeuppfyllelse teorin menar att en persons livskvalitet är beroende av den enskilda individens uppfattning kring i vilken utsträckning hon lever det liv hon själv vill ha. Helt enkelt om hon är missnöjd med sitt liv så är hennes livskvalitet låg och vice versa. Den sistnämnda teorin menar Brülde inbegriper ett flertal objektiva värden som är bra eller dåliga för personen oavsett personens inställning till dessa. Exempel på sådana kan vara meningsfull verksamhet, intima relationer, personlig utveckling och kunskap. En människas livskvalitet är enligt denna sistnämnda teori beroende av i vilket utsträckning dessa värden finns närvarande i dennes liv (Brülde, 2003).

Enligt folkhälsovetenskapligt lexikon (2003) står livskvalitet för det som ger kroppsligt välbefinnande samt möjligheten att ägna sig åt meningsfull aktivitet (Janlert, 2003).

Nationalencyklopedin beskriver livskvalitet som möjligheten till att leva ett bra liv, individens egen upplevelse om att göra det som för individen själv är viktigt och att kunna påverka sitt liv (Nationalencyklopedin, 2009).

Seligman (2007) menar att lycka och välmående inbegriper hela området för positiv psykologi. Den positiva psykologin innehåller både positiva känslor så som exempelvis extas och välbefinnande vilka kan kallas för nöjen, samt positiva handlingar som exempelvis engagemang i en aktivitet som författaren benämner som tillfredställelse. Nöjen menar Seligman (2007) är kortvariga och inkluderar väldigt lite tänkande, tillfredställelse är däremot mer varaktigt och innefattar en större dos av tänkande. Tillfredställelse grundar sig enligt författaren på människans styrkor och goda egenskaper (Seligman, 2007).

Csikszentmihály (1997) menar att om en person bestämmer sig för att uppnå ett tillräckligt svårt mål och investerar all sin möjliga energi till att utveckla de färdigheter som krävs för att komma fram till målet så kommer dessa handlingar tillsammans med personens känslor att

falla i harmoni med varandra. Det i sin tur kommer leda till att alla aktiviteter i individens liv kommer att sammanlänkas och bli meningsfulla för individen både här och nu såsom i det förflutna och i framtiden. Om en person lever utifrån detta så menar Csíkszentmihály (1997) att det finns en möjlighet att skapa en mening åt hela livet. När en människa är så koncentrerad på att utföra en aktivitet så att individen både tappar medvetandet om sitt egna jag och om tiden här och nu så menar Csíkszentmihály (1997) att personen upplever Flow. Csíkszentmihály (1997) förklarar att det finns en djup drivkraft i människans natur att söka efter aktiviteter som leder till flowtillstånd. Han påpekar dessutom att alla människor kan uppleva Flow oavsett social situation, etniska tillhörighet eller utbildning.

KONKLUSION

Ur ovan nämnda material belyses vikten av att som arbetsterapeut försäkra sig om att ens klient är motiverad till sin rehabilitering. Bakgrunden lyfter också fram att ett gott motivationsarbete kan stärka en människas engagemang till att nå sina uppsatta mål och att detta i sin tur kan påverka individens livskvalitet positivt. Tidigare forskning påvisar att djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet med hund har en positiv inverkan på oss människor, samt även kan minska utåtagerande beteende och öka den sociala förmågan hos personer med demens eller psykisk ohälsa. Vi författare upplever att det saknas kvalitativ forskning som belyser upplevda erfarenheter om på vilket sätt vårdhunden kan ha betydelse för att underlätta arbetsterapeutens motivationsarbete med en klient. Av denna anledning kommer denna studie fokusera på att lyfta fram diplomerade vårdhundsförarens upplevda erfarenheter om vårdhundens egenskaper samt försöka belysa på vilket sätt ett vårdhundsteam kan arbeta inom aktiviteter i det dagliga livet. Förhoppningsvis kommer denna studie att belysa hur arbetsterapeuter kan dra nytta av djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet med vårdhund som hjälpmedel.

SYFTE

Syftet är att beskriva vårdhundsförarens erfarenheter av betydelsen för djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet (DAT/DAA) med vårdhund för klienter i utförandet av aktiviteter i dagliga livet.

METOD

URVAL AV DELTAGARE

Urvalet av deltagare skedde genom strategiskt urval (Trost, 2005). Utbildningsansvarig på Vårdhundskolan (2009) gav förslag på diplomerade vårdhundsförare. Därefter kontaktades tolv eventuella deltagare till studien varav nio tackade ja till att medverka (tabell 1).

Diplomerade vårdhundsförare med yrkesbefattning:	Antal	Vårdområde:
Arbetsterapeuter	5	<ul style="list-style-type: none"> • Äldrevård med demens • Kommunal omsorg • Förvärvade hjärnskador • Neuropsykiatrisk vård • Gruppboheter inom psykiatri
Sjuksköterska	1	<ul style="list-style-type: none"> • Äldrevård med depression, stroke, kol och Parkinson
Undersköterska	2	<ul style="list-style-type: none"> • Äldrevård med demens • Äldrevård med psykisk ohälsa
Behandlingsassistent	1	<ul style="list-style-type: none"> • Barn och ungdomar inom psykiatri
Totalt	9	

Tabell 1

Studiens inklusionskriterier var att deltagarna skulle vara diplomerade vårdhundsförare samt ha erfarenhet av att arbeta med diplomerad vårdhund. Vidare skulle deltagarna vara bosatta i Sverige. I första hand eftersöktes arbetsterapeuter därefter annan yrkesarbetande vårdpersonal.

De nio deltagarna som valde att medverka i studien var alla kvinnor och samtliga var diplomerade vårdhundsförare. Åtta av deltagarna diplomerades från vårdhundskolan hösten 2008 och en diplomerades våren 2009.

DATAINSAMLING

Studien baseras på kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med öppna frågor utifrån ett frågeformulär (Patel & Davidson, 2003). Frågorna hade i förväg skickats till samtliga deltagare per mail (bilaga 1). Intervjuerna genomfördes under perioden 20 augusti till den 5

oktober 2009. Samtliga intervjuer genomfördes i enskilda rum. Sju av intervjuerna utfördes på respektive deltagares arbetsplats, en intervju genomfördes i en deltagares hem och en annan på en lokal brukshundsklubb. Intervjuerna genomfördes genom att en ställde frågor medan den andra observerade och hjälpte till att hålla tiden. Vid åtta tillfällen av nio närvarade båda författarna, en av intervjuerna genomfördes ensam på grund av sjukdom. Under den första intervjun förstördes det inspelade materialet på grund av problem med diktafonen. Deltagaren var vänlig nog att komplettera det förlorade materialet genom att skicka sina svar skriftligt. För att säkerhetsställa att detta inte hände igen användes två diktafoner vid resterande intervjuer. Efter intervjuerna gjordes dagboksanteckningar som stöd för att komma ihåg väsentlig information. Alla intervjuer låg på en inspelningstid på cirka en halvtimme.

DATEARBETNING

Det inspelade materialet transkriberades ordagrant med tankepauser, skratt och känslomässiga uttryck (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Materialet delades upp mellan författarna och transkriberades på dator för att sedan skrivas ut i pappersform. Total mängd transkriberat material från de nio intervjuerna blev 50 A4 sidor. Direkt efter transkriberingen raderades det inspelade materialet.

Databearbetning följde Granskär och Höglund-Nielsen (2008) kvalitativa innehållsanalys. Texterna granskades och tolkades förutsättningslöst det vill säga enligt en induktiv ansats. Kvalitativ innehållsanalys innefattar enligt Granskär och Höglund-Nielsen (2008) begreppen analysenhet, domän, meningsenhet, kondensering, abstraktion, kod, kategori och tema. Analysenhet avser hela det inspelade och utskrivna material som inbegriper en intervju. Domän är de textområden ur analysenheten som överensstämmer med varandra. Meningsenhet är de betydelsefulla ord, meningar, stycken av text som hör ihop genom sitt sammanhang i analysenheten. Efter detta görs texten kortare och mer lätthanterlig, kondensering. Nästa steg är abstraktion, det förkortade innehållet lyfts upp och förses med koder. Kod är benämning på en meningsenhet som beskriver dess innehåll. Flera koder med samma typ av innehåll utgör en kategori. Granskär och Höglund-Nielsen (2003) använder därefter termen tema för att beskriva det innehåll som speglar den röda tråden som kan återkomma i de olika kategorierna.

Databearbetningen utgjordes av nio analysenheter, samtliga intervjuer. Dessa fördelades mellan författarna och läste igenom individuellt ett flertal gånger för att finna domäner som

gemensamt diskuterades och jämfördes. Domänerna som författarna gemensamt enades om var dagliga aktiviteter, intervention, teamarbete, vårdhundens egenskaper, positiva- och negativa aspekter med vårdhunden, etik och övrigt. Materialet lästes igenom ytterligare ett antal gånger i syfte att hitta väsentliga meningsenheter vilka klipptes ur materialet och sattes upp på collage under respektive domän. Från de olika kollagen kondenserades och abstraherades meningsenheterna till ett antal koder. Ur koder med samma typ av textinnehåll bildades följande kategorier: problematik, motivation, livskvalitet, aktiviteter i det dagliga livet och dokumentation/utvärdering.

Kategorierna bearbetades ytterligare och bildade slutliga teman vilka blev: vårdhundens betydelse, aktiviteter i det dagliga livet, livskvalitet, samt problematik.

ETISKA ASPEKTER

Informerat samtycke inhämtades från samtliga deltagare genom ett informationsbrev (bilaga 2) som skickades ut innehållande information om syfte och tillvägagångssätt med studien. Brevet innehöll också information om att alla uppgifter som lämnades ut var konfidentiella samt att deltagarna deltog frivilligt och kunde avbryta när som helst (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008). Deltagarna och klienternas integritet respekterades med hänsyn till den etiska principen. Erfarenheter från deltagarna som inkluderade exempel från klienters erfarenheter hanterades varsamt.

RESULTAT

Resultatet presenteras genom att först belysa vårdhundens betydelse i allmänhet, här inkluderas vårdhundens egenskaper och lämplighet för att utföra djurassisterad terapi och aktivitet. Resultatet lyfter därefter fram olika aktiviteter i det dagliga livet där ett vårdhundsteam kan vara aktuellt. I denna del av resultatet tydliggörs på vilket sätt vårdhundsteamet arbetar inom DAT och DAA. Resultatdelen fortsätter med material som påvisar att vårdhunden kan ha betydelse för människors livskvalitet och avslutas med problematik som kan uppstå med hund i vården.

VÅRDHUNDENS BETYDELSE

Majoriteten av deltagarna poängterar att många andra djur än hundar går att använda i DAT och DAA, hunden är lämpad på sitt sätt för vissa interventioner medan andra djur exempelvis

hästen passar för andra interventioner. Flertalet av deltagarna anser att vårdhunden ska användas där det behövs och när lusten finns hos klienterna, det vill säga som ett hjälpmedel eller komplement.

Alla deltagare anser att en av vårdhundens bättre egenskaper är att den är samarbetsvillig och dresserbar. Det unika med vårdhunden är just det att den kan tränas till kommandon som gör det möjligt att utföra olika aktiviteter. Exempel på dessa kan vara att hämta/lämna föremål, hitta gömda leksaker eller låta sig bli omvårdad av en främmande person.

Samtliga deltagare skildrar att vårdhunden är utvald för att den har egenskapen ”att tycka om alla människor”. Många av deltagarna menar att hunden har en unik känsla för empati och en förmåga att läsa av människor, de kan även tränas till att ge bekräftelse på kommando. *”Även om hunden normalt sett inte tittar folk i ögonen så kan du träna hunden att titta folk i ögonen och lägga hakan i knät”*. En deltagare berättar om hur hennes vårdhund letade upp klienter i dagrummet på eget initiativ, enligt henne var klienterna som hunden sökte upp personer som för stunden mådde psykiskt dåligt. Deltagarens upplevelse av detta var att vårdhunden kände av klientens behov av stöd.

Vårdhunden måste ha grundtrygghet för att kunna klara av sitt arbete i olika påfrestande miljöer. Deltagarna berättar om många olika riktlinjer som vårdhundsföraren måste hålla sig till. Bland annat är vårdhundsföraren ansvarig för att hålla hunden kopplad under interventionerna med DAT/DAA. Vidare ansvarar vårdhundsförarna alltid för att hunden har god hygien samt att den är lugn och stabil när den arbetar. Flertalet av deltagarna tydliggör vikten av att alltid vara lyhörd som vårdhundsförare och att aldrig ”köra över” någon klient eller medarbetare, utan att alltid se till individens och hundens bästa. En av deltagarna har tankar om vad vårdhunden kan komma att användas till i framtiden såsom krisbearbetning vid olika trauma. *”Man får klappa en hund, man får ge lite godis man får krama, man får gråta i pälsen på dem”*.

AKTIVITETER I DET DAGLIGA LIVET

Alla deltagare i studien menar att vårdhunden kan användas i alla interventioner inom DAT och DAA som har till mål att förbättra en persons fysiska eller psykiska funktionsförmåga. Flertalet deltagare poängterar dock att hunden inte är ett mirakelmedel utan en alternativ metod som vilket annat hjälpmedel som helst.

DAT, DJURASSISTERAD TERAPI

När det gäller DAT berättar flera deltagare att en intervention ofta utgår från en remiss eller muntlig överenskommelse. Deltagarna förklarar att det kan vara remisser från samtliga legitimerade yrkesgrupper inom vården men vanligtvis kommer den från en arbetsterapeut eller sjukgymnast. Vårdhundsförarna gör en handlingsplan för hur interventionen ska genomföras, de arbetar utifrån en problemställning där målet exempelvis kan vara att förbättra exempelvis rörelse- eller initiativförmåga. ”*Om det är DAT så vet jag ju inom vilka specifika områden som personen har extra behov av att utvecklas eller att hitta andra lösningar på ett beteende till exempel och då är de vi försöker rikta oss emot*”.

DAA, DJURASSISTERAD AKTIVITET

Vid tillämpning med DAA beskriver några deltagare att det är lättare att inkludera flera personer samtidigt i en aktivitet än vid DAT. En annan deltagare berättar att hon brukar börja med DAA i en grupp för att därefter utreda vilka klienter i gruppen som har behov av DAT. En deltagare berättar att DAA inte använder remiss utan på rekommendationer från annan vårdpersonal och en annan deltagare berättar att hon skriver remiss för både DAT och DAA.

DAGLIGA AKTIVITETER

Samtliga deltagare belyser vårdhundens betydelse för vissa aktiviteter i personlig vård. Dessa aktiviteter kan enligt deltagarna vara att komma upp ur sängen, tvätta sig, klä sig, och borsta håret. Vid exempelvis på/avklädning lockas klienten till att klä på sig själv genom att först få klä på hunden halsband, scarf eller overall. Deltagarna berättar vidare om hur klienter kan lockas till att göra måltider åt sig själv genom att först börja med att servera hunden ”*Du kan ju gå in i en ADL-situation och hitta jättemycket värde med hunden. Bre mackor och sånt till hunden, hunden är okritisk det gör ingenting om osten har hamnat på sniskan*”.

Majoriteten av deltagarna berättar om vårdhundsteamets användningsområden inom strokerehabilitering. I denna rehabilitering kan både DAT eller DAA användas för att till exempel förbättra och stärka en klients fysik, balans, finmotorik eller koordination. Ett flertal deltagare poängterar att många klienter inom strokerehabilitering gynnas av arbetet med vårdhundsteamet. De är enligt deltagarna ofta omotiverade till att träna men deltagarnas upplevelse är att när klienterna träffar vårdhundsteamet så kastar de gladligen boll till hunden för att träna exempelvis sin svaga arm.

Vi jobbar med hundarna med strokepatienter som har svårt att använda sina händer, genom att ge godis eller mat, lyfta bollar. Vilken rörelse man än behöver. Och så har det

blivit så att de här personerna har druckit, hållit i dricksglas och kunnat dricka själv och ätit själv, det är ju fantastiskt.

Några av deltagarna tycker att vårdhunden är mycket lämpad att användas i DAT för att förbättra kognitiva nedsättningar såsom exempelvis orienterings-, planerings- och uppmärksamhetsförmåga eller minnesträning.

Ja, vi ger hunden vatten, ja det står en vattenflaska där. Jag måste skruva av skruvkorken, och så ta vattenskålen och jag måste hålla. Och det är jättemånga saker men det går per automatik. När vi har jobbat så många gånger så kan man börja få in, kan du knäppa skjortan? Kan du ta på dig jackan innan vi går ut? Vi börjar få in aktiviteten i den personliga ADL-träningen.

MOTIVATION TILL AKTIVITET

Samtliga deltagare poängterar att hunden är en motivationskälla för att komma igång och utföra en aktivitet i det dagliga livet. *"Hunden är ju den som ger kraft och lust. Hunden är ju en motivator, hunden är ju det som ger inspiration till aktivitet..."*. Några deltagare påpekar att motivation är en förutsättning för att en aktivitet ska få ett syfte och en mening *"Att få dem att göra något och se en mening med att göra någonting"*. Vidare menar ett antal deltagare att motivation bidrar till att göra en aktivitet kravlös, de menar att det blir lättare att motivera personer till att förbättra en nedsatt funktionsförmåga. *"Genom att de boende gör olika saker med hunden, borstar pälsen, promenerar, leker, gömmer saker, klappar och gosa, vävs olika träning in utan att det blir en räckta meningslösa krav som de har svårt att förstå"*.

Ett flertal deltagare menar även att vårdhunden motiverar klienter till deltagande och kommunikation i sociala sammanhang exempelvis motiverar vårdhunden till spontan kommunikation under gemensamma måltider.

Att få henne att börja prata med gruppen, börja sitta med vid middagen. Att få henne i varje fall att delta så mycket som hon gjorde... Det tycker jag var stort från att ha varit en människa som inte vågade någonting.

En annan aspekt som deltagarna berättar om kring vårdhundens motivationsförmåga är att klienterna kan bli så uppymda av en aktivitet där vårdhunden ingår att de glömmer bort tid och rum. Tankar kring orsaken till att klienter motiveras med vårdhund tror några av deltagarna har att göra med den lust och glädje hunden sprider *"Skratt och humor det har ju jättestor betydelse"*. Dessutom menar deltagarna att vårdhunden lockar fram ett behov hos människor till att vilja vårda och ta hand om hunden.

INTERVENTION

För att på bästa sätt uppnå optimalt resultat med DAT och DAA belyser deltagarna vikten av att övrig omvårdnadspersonal är informerade och inbegripna i vårdhundens arbete. Deltagarna menar att flera av de interventionerna som görs med vårdhunden lämnar efter en positiv sinnesstämning hos klienterna som den övriga personalen sedan kan arbeta utifrån. *”Det är viktigt att alla som kan remitera till vårdhunden har fått utbildning i hur vårdhunden arbetar för att man ska se och förstå när man kan prova med hund”.*

Några deltagare anser att det saknas specifika evidensbaserade bedömningsinstrument för vårdhundsförare att använda sig av. För att ha något att jämföra med samt för att analysera verksamheten framför majoriteten av deltagarna vikten av att dokumentera och utvärdera intervention med vårdhund. Tillsammans med klienten sätter vårdhundsförarna upp mål att sträva efter för att efter genomförd intervention utvärdera huruvida målet är uppnått och om interventionen har givit resultat. Två av vårdhundförarna använder sig av visuell analog skala [VAS] för att skatta klientens upplevelse efter intervention med vårdhund.

Just nu är de flesta interventioner med DAT och DAA med vårdhund riktade mot demensvård och förvärvade hjärnskador enligt några deltagare. De menar att det finns många fler områden att tillämpa vårdhunden inom, bland annat i barn- och ungdomspsykiatri eller i skola för barn med inlärningsproblematik. *”Du kan använda hunden vid högläsning för barn som har svårt för det. Den skrattar inte när du läser fel, den lyssnar”.* Vidare berättar en deltagare om ett lyckat möte där ett vårdhundsteam besökte ett sjukhus för svårt sjuka barn. *”Att få se de här små barnen som är så sjuka så glada och få leva upp och bara få ta hunden att gå...”*

LIVSKVALITET

Vårdhunden kan hjälpa till att stärka en människas självkänsla anser majoriteten av deltagarna. Genom sin närvaro kan vårdhunden få klienten att känna sig sedd och bekräftad samt stärka en människas känsla av att känna sig behövd. Att arbeta med vårdhund i syfte att förstärka en klients självkänsla kan exempelvis vara att låta individen ta ansvar för vissa moment som inbegriper hunden: ge den vatten, mat eller gå ut och gå med hunden. *”En ökad självkänsla av att få vara den som är i centrum med hunden. Bara det här att få hålla ett koppel, att vara någon som har ansvar för någon annan och så”.*

Flera deltagare uttrycker att vårdhunden kan användas för att öka klienters sociala förmåga. De menar att för en del klienter så handlar det om att få möjligheten att komma ut ifrån sin

egen värld, att träna på kommunikation och upptäcka att det finns människor runt omkring dem själva.

De första gångerna var det svårt att engagera dem mer än just den korta stund då de själva var involverade med hunden. Men efter några gånger visade de även intresse för de andra deltagarna i gruppen och vad de gjorde med hunden.

Vårdhunden kan också användas som ett medel för att komma in i en klients värld enligt ett flertal deltagare. Den ställer inga krav på relationen och den ger en känsla av lättsammare sinnesstämning hos klienterna menar deltagarna. De förklarar att klienterna oftast blir mer harmoniska och belåtna efter en intervention med vårdhund. Blotta närvaron av vårdhunden medför att både patienter och personal blir mer glada och engagerade menar deltagarna.

En annan aspekt är de psykiska funktionsförmågorna, flera av deltagarna berättar att vårdhunden har bra effekt för att dämpa oro och ångest hos människor. Vårdhunden ger en känsla av trygghet, lugn och ro.

En dam som har väldigt mycket oro och ångest över sin andning, hon larmar mycket, ... lite ångestfylld och oroligt, vad händer nu? Och sen när man är där och hunden ligger i sängen hos henne i en kvart och då myser hon och ger honom godis. Och sen larmar hon inte på flera timmar... Hon föll in i vad ska jag säga normala kontaktrutiner än det här ångestfyllda larmandet som inte tog slut. Med hunden så varade den här lugn och ro, den här tryggheten, den varade då hela eftermiddagen...

Ett antal av deltagarna använder DAT med vårdhund vid sorgearbete. Detta kan inbegripa att hunden finns närvarande under samtal med en klient som har behov av att prata kring exempelvis en obotlig sjukdom, dödsångest inför sin förestående död eller kring bearbetning av sjukdom. "... Min vårdhund har legat i sängen hos patienten...Hunden har gett kontakten och så har samtalet kommit. Och det har varit väldigt, väldigt verkningsfullt". Samtliga deltagare berättar om tillfällen då vårdhunden har minskat klienters utåtagerande beteende.

Sen så har vi ju det här med att bli lugnare och mindre utåtagerande ... Man blir ju lugnare av att umgås med hunden...och man får ett påslag av oxytocin i kroppen. Sjuksköterskan ser att personen är lugnare och behöver mindre mediciner.

PROBLEMATIK

Några deltagare påpekar att det finns hundar i vården som inte är diplomerade vårdhundar som likväl benämns och används som detta. Deltagarna ser detta som ett problem för att om det sker en olycka med en utbildad hund i vården så menar de att det kan riskera att samtliga hundar inom vården förbjuds. Av den anledningen menar vårdhundförarna att det är viktigt att

lyfta fram vad vårdhunden är utbildad till och hur mycket krav som faktiskt ställs på hunden och föraren för att bli diplomerade.

Det vi hoppas på är att få fram mer utbildade hundar...Det har ju varit incidenter, inga allvarliga, men det var någon hund som hade sprungit omkull en äldre människa. Det hände ingenting men det är ju principen, det får ju inte ske... Det är så otroligt få hundar som faktiskt klarar det här.

Människor från andra kulturer kan ha en annan syn på hundar menar deltagarna. ”... de tyckte att hundar var skitiga, äckliga, de var livrädda för hundar. I deras hemländer så bodde hundar på gatan med rabies...” Kulturella skillnader är en av många saker som vårdhundförarna berättar att de tar hänsyn till och respekterar när de arbetar med hund i vården. Vidare är rädsla en annan aspekt som beaktas i arbetet med vårdhund. Deltagarna menar att det är viktigt att finna en lösning som bidrar till att alla inblandade känner sig respekterade. ”Jag tror det handlar mer om lösningar och respekt än problem, och sen kan ju jag välja att se det som ett problem, men då har jag ett problem”.

Allergi är något som samtliga deltagare berättar om. De framhåller att vårdhundsförare tar hänsyn till människor med allergi och försöker finna lösningar som tillmötesgår alla. En lösning kan vara att vårdhunden exempelvis endast får vistas på en specifik avdelning eller rum, ett annat alternativ kan vara att möta klienten/klienterna utomhus. ”Om en av tusen är allergisk så är det tråkigt att de andra 999 som vill ha vårdhund så då måste man hitta någonting som funkar för båda.”

DISKUSSION

METODDISKUSSION

Då syftet med studien var att belysa vårdhundsförarens erfarenheter av betydelsen för djurassisterad terapi och aktivitet med vårdhund blev valet att använda en kvalitativ metod självklar. Syftet med studien kunde genom denna metod besvaras genom intervjuer med nio vårdhundsförare. Vad det gäller syftet så diskuterades och reviderades detta ett flertal gånger under studiens gång. Det slutliga syftet blev brett för att inkludera allt det värdefulla material som resultatet innefattade.

Inklusionskriterierna för deltagarna innefattade att de skulle vara diplomerade vårdhundsförare samt ha erfarenhet av att arbeta med vårdhund. Vårdhundskolan är den enda utbildningsenhet som utbildar vårdhundsteam i Sverige, av den anledningen inhämtades alla

deltagare från denna utbildningsenhet. En negativ faktor med detta är att deltagarna kan ha liknande tankar och grundsyn kring arbete med vårdhund, samtliga deltagare var dessutom positivt inställda till vårdhundens betydelse. Detta är värt att ha i beaktning när man läser studiens resultat. Tillförlitligheten med studien anses detta till trots god för att samtliga vårdhundsförare kom från olika städer och arbetsplatser. Deras erfarenheter var följaktligen inte inhämtade från samma ställe. En diskussion har förts mellan författarna av studien angående om resultatet innehåller information kring händelser eller upplevelser av klienter som kan upplevas som identitetsutlämnande. Författarna anser att detta inte föreligger i resultatet.

Från början var studiens mål att endast inkludera arbetsterapeuter men på grund av de få antal utbildade och verksamma vårdhundsförare inkluderas också andra yrkesgrupper. Poängteras bör att samtliga deltagare i denna studie bidrog med betydelsefulla erfarenheter för studiens syfte oavsett yrkesbefattning. Samtliga deltagare var kvinnor, det går inte att förutspå om svaren hade sett annorlunda ut med män inkluderade. Det hade däremot varit önskvärt med jämn könsfördelning.

Valet att använda ett frågeformulär med halvstrukturerade öppna frågor som beskrivs i Forskningsmetodikens grunder (Patel & Davidson, 2003) gjordes för att få fram ett brett material som både inkluderade fakta samt känslomässiga formuleringar och uttryck. Materialet från den första intervjun försvann på grund av diktafonhaveri vilket kunde förhindrats om två diktafoner använts från början. Detta åtgärdades genom att deltagaren skickade sina svar skriftligen per mail. Nackdelen med det skriftliga materialet var att känslomässiga uttryck och spontana tankar försvann. Deltagarna erhöll frågeformuläret före intervjuerna för att de skulle kunna förbereda sig. Tanken med att deltagarna fick ta del av frågeguiden var att författarna hade ett genuint intresse för ämnet. Att hålla sig strikt till frågeformuläret och inte ställa spontana frågor med hänsyn till författarnas förståelse. Detta visade sig vara en brist då materialet kunde ha modifierats under studiens gång.

Materialet transkriberades enligt Granskär & Höglund-Nielsen (2008). Detta visades sig vara en bra metod då materialet blev lätt att bearbeta. Dock var terminologin svårförståelig från början men efter hand blev den mer logisk och lätthanterlig.

Fördelarna med att vara med båda två under intervjuerna var att den som fungerade som observatör kunde föra minnesanteckningar och hjälpa till att kontrollera att samtliga frågor ställdes och även ha kontroll på tiden. Detta gjorde att den som skötte intervjun kunde

koncentrera sig på deltagaren och dess svar. Samtliga deltagare tog del av och godkände det utskickade informationsbrevet innan intervjuerna genomfördes.

RESULTATDISKUSSION

Studiens syfte var att beskriva vårdhundsförarens erfarenheter av betydelsen av betydelsen för djurassisterad terapi och djurassisterad aktivitet med vårdhund för klienter i utförandet av aktiviteter i det dagliga livet. Ett centralt resultat som framkom var att en vårdhund måste inneha egenskaper som att vara samarbetsvillig, dresserbar samt ha förmågan att kunna ty sig till alla människor. Vårdhundens känsla för empati och förmåga att läsa av människor gör den unik enligt studiens resultat och detta överensstämmer med forskning som visar att hundassisterad terapi och aktivitet bidrar till att öka människors psykiska välbefinnande (Barker & Wolen, 2008). Vidare visar både studiens resultat och forskning att intervention med vårdhund inte bara skapar glädje och engagemang för klienter utan även för personal och anhöriga (Richeson, 2003).

Aktiviteter är grundläggande inom arbetsterapi och innefattar enligt Blesedell Creueau et al. (2009) alla aktiviteter en person utför dagligen. Ett resultat från studien visar att vårdhunden kan användas inom en mängd olika aktiviteter i det dagliga livet [ADL] genom DAT och DAA. Deltagarna har värdefulla tankar kring att det inte finns några interventioner inom ADL där vårdhunden inte kan användas.

Att förbättra en klients aktivitetsförmåga är en av många arbetsterapeutiska insatser enligt Etisk kod (2005). Detta stämmer överens med studiens resultat där det framgår att vårdhunden används för att förbättra aktivitetsförmågan hos bland annat personer med förvärvade hjärnskador eller demens. Att vårdhunden är lämpad att använda inom DAT och DAA för klienter med demens kan enligt forskning (Perkins et al., 2008) bero på att den förlitar sig på kroppsspråk och inte på vad som sägs. Dock påpekar deltagarna i studien att vårdhunden ska ses som ett ytterligare komplement eller hjälpmedel för de olika yrkesprofessionerna inom vården.

Studien påvisade att vårdhunden med dess egenskaper är ett bra motivationshjälpmedel som både arbetsterapeuter och annan vårdpersonal kan dra nytta av i alla slags interventioner med DAT och DAA. Att motivera en klient till att utföra dagliga aktiviteter är en stor del av det arbetsterapeutiska yrket. Motivation är enligt Pierce (2003) den grundenergi som driver en person framåt för att nå sitt mål. Att finna motivation innefattar inte endast att hitta en

grundenergi hos klienten utan att med motivation tillkommer även ett engagemang hos individen som Seligman (2007) benämner som en tillfredsställelse. Studiens deltagare menade att vissa aktiviteter som vårdhunden motiverar till bidrar till ett flowliknande tillstånd. Med flow menas enligt Csíkszentmihály (1997) att aktivitet är så pass lustfylld så att personen glömmer tid och rum. Att få möjligheten att uppleva flow, det vill säga att gå in i ett meditativt tillstånd, kan vara viktigt för vila och återhämtning. En intressant tanke som förmedlades i studien kring varför vårdhunden är ett sådant bra motivationsmedel är för att den bidrar till en positiv känsla och lockar fram lust och skratt. Att känna tillfredsställelse i en aktivitet ger varaktig lycka och välmående för människor enligt Seligman (2007). Studien resultat visade att vårdhunden lockar fram ett behov hos människor till att vilja vårda och ta hand om hunden vilket kan vara en annan orsak till att klienterna motiveras enligt deltagarna.

Studiens resultat förtydligade att vårdhunden dessutom kan ha förmågan att öka en persons livskvalitet efter intervention med DAT eller DAA. Detta överensstämmer med forskning utförd av Richeson (2003) som påvisar att hund i vården har betydelse för livskvaliteten för äldre människor. Vidare kan vårdhunden enligt studiens resultat genom sina egenskaper stärka en individs självkänsla och motivera en person till meningsfull aktivitet. Blesedell Crepeau et al. (2009) menar att en aktivitet kan leda till att en individ kan stärka sin identitet, tro och värderingar. När en individ får möjligheten att ägna sig åt en meningsfull aktivitet samt att stärka sin självkänsla det vill säga utvecklas som person stämmer detta överens med den objektivistiska pluralismen som är en av tre livskvalitetsteorier enligt Brülde (2003). Vidare visar forskning gjord på äldre människor med demens att klienternas utåtagerande beteende minskade efter interaktion med vårdhund (Richeson, 2003). Ytterligare forskning åskådliggör att hundassisterad terapi har positiva effekter för personer med psykisk ohälsa såsom exempelvis minskad oro, rädsla samt ökat socialt beteende. Dessa forskningsresultat överensstämmer med denna studies resultat.

Vårdhunden kan enligt studien genom sin närvaro förmedla en lugn och ro känsla hos klienterna. Förklaringen till att vårdhunden kan ha denna effekt kan bero på oxytocinnivån i kroppen. Detta styrks av Uvnäs Moberg (2009) teori som menar att relationen mellan hund och människa bidrar till frisättning av oxytocin i kroppen som påverkar människans grad av lugn och välmående. Oxytocin bidrar även till minskad känsla av stress, lägre blodtryck och har dessutom en smärtlindrande inverkan. Liknande resultat från forskning förklarar att

aktiviteten i det parasympatiska nervsystemet ökar och ger på så sätt ett ökad lugn hos äldre personer när de får möjlighet till sällskap med hund (Barker & Wolen, 2008).

Norling menar (2002) att kontakt med djur under vårdtiden kan ge effekter såsom minskad läkemedelskonsumtion. Detta skildrades även i studiens resultat, DAT och DAA med vårdhund kan leda till minskad konsumtion av lugnande läkemedel.

Att utbilda en hund till vårdhund innefattar enligt studien en mängd krav på både förare och hund, detta för att minska risken för eventuella incidenter mellan människa och hund. Av ovan nämnda anledningar bör enligt studien utbildade hundar inom vården prioriteras framför outbildade. Därtill illustrerades rädsla och allergi vilket enligt studiens resultat är ännu en anledning till att använda utbildade förare och hundar i vården. I studien framgick vikten av att känna till och vara förberedd på eventuella problem och ha kunskap om möjliga lösningar för att på bästa sätt respektera alla.

Resultatet från denna studie hjälper förhoppningsvis till att öka förståelsen för användning av vårdhund inom DAT och DAA för klienter i utförandet av en meningsfull aktivitet i det dagliga livet. En önskan är att DAT och DAA med vårdhund ska bli en lika självklar arbetsterapeutisk intervention som vilket annat hjälpmedel som helst. Om detta införlivas så kan den arbetsterapeutiska professionen bredda sitt perspektiv och samtidigt vidga klientens rätt till val av en meningsfull aktivitet. Detta styrks av begreppet *occupational justice* (Blesedell Crepeau et al., 2009) som innebär att en person har rätt till att själv välja en meningsfull aktivitet för att på detta sätt kunna uppnå bättre hälsa och välmående.

Vårdhundteam används endast på ett fåtal vårdenheter i Sverige idag, trots att det finns forskning som påvisar positiva effekter som vårdhunden kan bidra med genom intervention med DAT och DAA. Emellertid behövs mer forskning angående hur ofta och länge intervention med vårdhund bör pågå för att få kvarstående effekt. För att öka trovärdigheten för intervention med vårdhund krävs dessutom randomiserade kontrollerade studier. Som tidigare nämnts i studien är hundallergi ovanligt och att umgås med hundar ökar inte risken för allergi enligt Wold (föreläsning, 1 juni 2009) Ett intresse som väcktes under studien kring framtida forskning var sambandet mellan vårdhundens effekter på minskad läkemedelskonsumtion.

SLUTSATS

Studiens resultat ger stöd för att DAT och DAA med vårdhund kan vara lämpligt att använda för klienter i vården med behov av att utföra aktiviteter i det dagliga livet. Vårdhundens främsta styrka är att den är bra på att motivera klienter till aktivitet, dessutom har den en förmåga att förmedla en känsla av lugn och ro. Vårdhundsförarna som deltog i studien poängterade vikten av att vara lyhörd och bemöta alla berörda personer kring vårdhunden med hänsyn och respekt. Värt att beakta är att författarna hade en viss förförståelse för ämnet som kan ha speglat resultatet. Avslutningsvis förmedlade studien att vårdhunden inte ska ses som ett mirakelmedel utan som ett ytterligare hjälpmedel.

REFERENSER

- Barker, S., & Wolen, A. (2008). The benefits of human-companion animal interaction: a review. *Journal of veterinary medical education* , 35 (4), 487.
- Beck-Friis, B., Strang, P., & Beck-Friis, A. (2007). *Hunden betydelse i vården*. Stockholm: Gothia .
- Blesedell Crepeau, E., Cohn, E. S., & Boyt Schell, B. A. (2009). *Willard & Spackman´s Occupational Therapy*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Brülde, B. (2003). *Teorier om livskvalitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Csikszentmihályi, M. (1997). *Finna flow : den vardagliga entusiasmens psykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter. (2005). *Etisk kod för arbetsterapeuter*. Nacka: FSA.
- Granskär, M., & Höglund-Nielsen, B. (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Hultman, I. H.-G. (2009). *Utomhuset*. Hämtat från <http://www.utomhuset.se/> den 28 Oktober 2009
- Hultman, S.-G. (den 07 April 2008). *Djur i vården*. Hämtat från Vårdalinstitutets Tematiska rum: Kultur i vård och omsorg: www.vardalinstitutet.net den 19 Oktober 2009
- Janlert, U. (2003). *Folkhälsovetenskapligt Lexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kielhofner, G. (2002). *Model Of Human Occupation*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Nationalencyklopedin*. (2009). Hämtat från livskvalitet: <http://www.ne.se/enkel/livskvalitet> den 30 September 2009
- Natur, H. (2009). *Hälsans Natur*. Hämtat från Hälsans Natur- projekt hund i vården: <http://www.halsansnatur.se/content/view/73/87/> den 27 01 2009
- Norling, I. (2002). *Djur i vården*. Stockholm: Sektionen för vårdforskning vid Sahlgrenska universitetssjukhuset och Svenska Kommunalarbetareförbundet.

- Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Perkins, J., Bartlett, H., Travers, C., & Rand, J. (2008). Dog-assisted therapy for older people with dementia: A review. *Australian Journal on Ageing* , 27 (4), 177-182.
- Pierce, D. (2003). *Occupation by Design: building therapeutic power*. Philadelphia: F.A Davis Company.
- Regeringskansliet. (den 30 September 2009). *Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter* . Hämtat från FN:s allmänna förklaring:
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=71&module_instance=6&action=pod_s
 how den 4 Oktober 2009
- Revstedt, P. (2002). *Motivationsarbete*. Stockholm: Liber.
- Richeson, N. E. (2003). Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias* , 18 (6), 353-358.
- Saito, T., Okada, M., Ueji, M., Kikuchi, K., & Kano, K. (2001). Relationship between keeping a companion animal and instrumental activity of daily living (IADL). A study of Japanese elderly living at home in Satomi Village. *NIPPON KOSHU EISEI ZASSHI JAPANESE JOURNAL OF PUBLIC HEALTH* , 48 (1), 47-55.
- Seligman, M. (2007). *Verklig lycka*. Sundbyberg: Optimal Förlag.
- Socialstyrelsen. (2003). *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa-ICF*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Uvnäs Moberg, K. (2009). *Närhetens hormon, oxytocinets roll i relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Uvnäs Moberg, K. (2009). Oxytocinets läkande hälsofrämjande effekter på människan. i Manimalis (Red.), *Bättre folkhälsa med sällskapsdjur*. Stockholm:
http://www.iahaio2010.com/feed/show/stripped_language/svenska/stripped_title/welcome/content/2/feed/2/feeditem/15.

Wold, A. (2009). Professor och överläkare i klinisk bakteriologi. i *Manimalis* (Red.), *Bättre folkhälsa med sällskapsdjur* (s. 24). Stockholm:

http://www.iahao2010.com/feed/show/stripped_language/svenska/stripped_title/welcome/content/2/feed/2/feeditem/15.

Vårdhundskolan. (2009). Hämtat från Vårdhundskolan: vi utbildar Sveriges vårdhundar:

<http://www.vardhundskolan.se/> den 6 Oktober 2009

BILAGA 1

FRÅGEFORMULÄR

Demografisk data:

Kön?..... Ålder?

Hur länge har du arbetat med hund i vården?.....

Hur länge har du arbetat som vårdhundförare?.....

Inom vilket område arbetar du?.....

Vilken patientgrupp arbetar du med i arbetet med vårdhund?.....

Frågor kring att arbeta med vårdhund inom områdena AAA och AAT

1. Arbetar du med vårdhund inom både AAA och AAT?
2. Vad innebär vårdhunden för dig och då specifikt i ditt yrke?
3. Vilka mål brukar du ha när du arbetar med vårdhund inom AAA och AAT?
4. Kan du ge exempel på situationer i den dagliga aktiviteten, där du ser att vårdhunden har betydelse?

5. Till vilka olika syften ser du att man kan använda vårdhunden? (vårdsituation, inlärning, motivation etc.)
6. Berätta om ett interventionstillfälle där utfallet varit antingen positivt eller negativt.
7. Hur brukar du utvärdera dina behandlingar där du använt dig av vårdhunden som intervention?
8. Beskriv vilka positiva effekter som du känner att vårdhunden kan bidra till i arbetsterapeutiska interventioner?
9. Tycker du att hunden har specifika egenskaper och är bättre lämpad att använda inom rehabilitering framför andra djur, och om, vilka är då dessa egenskaper?
10. Vilka för och nackdelar tycker du att det finns med att använda vårdhunden som AAA eller AAT?
11. Vilka tankar och funderingar har du angående etiska problem med att använda vårdhunden som AAA eller AAT?
12. Vad tycker du om att jobba i team med vårdhunden?
13. Vad är din upplevelse av andra professioners kunskap om att vårdhund finns?
14. Avslutningsvis, är det något du vill tillägga som du tycker att vi missat eller som du vill delge oss.

BILAGA 2

INFORMATIONSBREV

Stockholm 2009-08-17

Informationsbrev och förfrågan till deltagande och medverkan i studie

Vi heter Anna Andersson och Petra Hoff och läser sista året på Arbetsterapeutprogrammet, Karolinska Institutet. Vi ska nu under hösten -09 genomföra en mindre studie där vi vill undersöka och belysa vårdhundens specifika betydelse i utövandet av AAA och AAT (Animal Assistent Activities or Therapy och detta utifrån ett arbetsterapeutiskt synsätt.

Vi har valt detta ämne för att vi tycker att det är viktigt att lyfta fram vad vårdhunden kan utföra och vilken betydelse den kan ha i vården. Framförallt vill vi belysa hur arbetsterapeuter kan använda sig av vårdhunden inom sitt arbete. I Sverige är AAA och AAT inte lika etablerat som i många andra delar av världen, men vi känner att det börjar uppmärksammas och att det finns ett stort intresse för att lyfta fram denna alternativa form av vård. Därför har vi valt att fokusera på detta ämne. Vår förhoppning är att denna studie kan öka kunskapen och förståelsen av vårdhundens betydelse till alla de människor som arbetar inom vården och framförallt till arbetsterapeuter.

Studien utgör vår C-uppsats på 15 högskolepoäng och beräknas vara färdig till årsskiftet 2009-2010.

Vår ambition är att försöka få tag på tio arbetsterapeuter som har erfarenhet av att arbeta med hund inom vården och som dessutom är utbildade till vårdhundförare. Om inte detta lyckas så vill vi gärna få tag i annan vårdpersonal som har denna erfarenhet och utbildning.

Vi har planerat att besvara vårt syfte genom att intervjua våra deltagare enskilt. Intervjun baseras utifrån en intervjuguide som innehåller både strukturerade frågor och ostrukturerade öppna frågor. Intervjuguiden finns med som bilaga till detta brev. Varje intervju beräknas ta ca 30-40 min. Vi kommer att spela in intervjun för att underlätta datainsamlingen, därefter kommer vi att skriva ut den i sin helhet för att sedan kunna bearbeta den. Endast vi och vår handledare Britt-Marie Uppgard, KI, kommer att ha tillgång till materialet. Allt material kommer att avidentifieras och studien kommer att redovisas så att ingen enskild person kan identifieras. När studien är godkänd kommer inspelat och utskrivet material att förstöras.

Deltagandet i studien är helt frivilligt och deltagaren har när som helst möjlighet att avbryta sitt deltagande utan att ange skäl.

Vi har även önskan att genomföra intervjuerna så tidigt som möjligt under höstterminen. Därför undrar vi redan nu om Ni har någon möjlighet att genomföra intervjuerna någon gång under v.34 eller v.35 och i sådana fall när skulle det passa Er bäst?

Om det finns några tankar och funderingar kring studien som känns oklart så kontakta någon av oss så kan vi förtydliga eventuella oklarheter.

Med vänliga hälsningar

Anna Andersson

Petra Hoff

Telefonnummer

Telefonnummer

Arbetsterapeutprogrammet, KI

Arbetsterapeutprogrammet, KI

blaberg@comhem.se

petra.hoff@globalnet.net

Britt-Mari Uppgard

Handledare, Karolinska Institutet

brittmari.uppgard@ki.se